

Zarifa Ghafari

met Hannah Lucinda Smith

Zarifa

De strijd van een vrouw in een mannenwereld

Vertaald door Ineke van den Elskamp en Marianne Palm

ALFABET UITGEVERS

2022

De oorspronkelijke tekst van het lied ‘Mijn land’ op p. 245
is van Dawood Sarkhosh.

Copyright © 2022 Zarifa Ghafari
Oorspronkelijke titel *Zarifa. A Woman’s Battle in a Man’s World*
Oorspronkelijke uitgeverij Virago en PublicAffairs
This Dutch language edition published by agreement with
the Sebes & Bisseling Literary Agency,
acting on behalf of the Asia Literary Agency
© Nederlandse vertaling Ineke van den Elskamp, Marianne Palm
en Alfabet Uitgevers
Omslagontwerp bij Barbara
Omslagbeeld Marcel Mettelsiefen en Sigit Setiyo Pramono / iStock
Typografie binnenwerk Peter Verwey

ISBN 978 90 213 4156 9

NUR 320

alfabetuitgevers.nl

Alfabet Uitgevers vindt het belangrijk om op milieuvriendelijke en verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Voor de moedige vrouwen van Afghanistan,
die tegen wreedheid en extremisme strijden
voor vrijheid en menselijkheid

INLEIDING

FEBRUARI 2022

Changa, provincie Wardak

De mannen wilden alles weten van Duitsland. Nadat de tieners de schotels met rijst en vlees en de half leeggegeten kommen melkpudding hadden afgeruimd, en het oranje plastic vloerkleed hadden opgevouwen om er de gemorste rijstkorrels en de gevallen suikerwikkels in te verzamelen, richtten de ouderen hun aandacht op mij en luisterden in gespannen stilte terwijl ze met kleine teugjes van hun thee nipten. Ik haalde eens diep adem, deed mijn hoofddoek goed en begon te vertellen over de rijbewijzen.

‘Je moet er heel veel lessen volgen! En een examen afleggen.’

Ze keken elkaar verbaasd aan. Zij hadden nooit hun rijvaardigheid hoeven bewijzen voor ze achter het stuur kropen. Ik deed er nog een schepje bovenop.

‘En ze kunnen je rijbewijs afpakken als je te vaak de regels overtreedt!’

Nu reageerden ze werkelijk geschokt. Duitsland was toch het land van de vrijheid? Waarom ontzegden ze een man dan het recht om te rijden? En dan moest het ergste nog komen: de

ontstellend hoge supermarktprijzen van aardappels, het geld dat je aan de overheid moest afdragen voordat je überhaupt loon kreeg uitbetaald. Dat hadden ze vast niet verwacht en ze zouden me zeer waarschijnlijk niet geloven. Hier in Changa, een afgelegen plattelandsdorp op bijna honderd kilometer van Kabul, een autorit van maar liefst acht uur over onverharde bergwegen, dachten ze dat iedereen die Europa had gehaald in grote weelde leefde. En nu stond ik, een afgezant uit het beloofde land, een jonge Afghaanse vrouw in hoogsteigen persoon, hun hier te vertellen dat ze het helemaal mis hadden.

Ik kon het deze mannen nauwelijks kwalijk nemen. Hoop was zo ongeveer het enige wat ze hadden. Changa bestond uit een verzameling beige lemen hutten zonder stromend water en elektriciteit. Pas hoger op de berg had je bereik met je telefoon. Om je behoeften te doen moest je naar een hurktoilet in een hut op de helling. De school was een uit één vertrek bestaande madrassa voor de jongens, waar korans en andere religieuze literatuur langs de muren lagen opgestapeld naast enorme hopen gebedsmatten, en een binnenplaats in de openlucht die diende als leslokaal. Daar zaten de meisjes tijdens de lessen in kleermakerszit op de grond, als in februari de natte sneeuw de harde aarde in modder veranderde. Ik zou er nog niet eens een dier houden.

Voor de mannen luidde de komst van de lente een paar aangename maanden in. Zelfs degenen die meenden dat in Duitsland iedereen een Audi had verklaarden dan trots dat ze liever in hun eigen dorp wilden blijven. In het voorjaar verdwijnt de sneeuw van de grillige bergen en verschijnt er een laag smaragdgroen gras, en komen er nieuwe blaadjes aan de kale takken van de appelbomen. De zon komt vroeger op en verwarmt de aarde elke dag iets meer. Over enkele weken zal alles in volle bloei staan en een heerlijke geur verspreiden, en zullen de mannen in

wijde korte broeken en T-shirts de rivier beneden in het dal in waden en elkaar natspatten en het uitschreeuwen van plezier. De vrouwen doen niet mee. In Changa zijn vrijwel alle meisjes boven de veertien getrouwd – zij hebben geen tijd om te spelen.

De meeste voorzieningen in Changa, waaronder de school, waren opgezet door de Taliban. In de twintig jaar dat de internationale hulporganisaties en de legers van de NAVO in Afghanistan hadden gezeten, was amper een fractie van de miljarden euro's die in het land waren gepompt terechtgekomen in dorpjes als Changa. De dorpsbewoners hadden misschien niet eens geweten dat er in 2001 in Kabul een machtswisseling had plaatsgevonden als er niet kort daarna luchtaanvallen en nachtelijke verrassingsaanvallen hadden plaatsgevonden. De laatste keer dat er in Changa buitenlanders waren geweest, was in de jaren tachtig, toen er twee Franse artsen langskwamen – als je de Amerikanen die uit de lucht neerdaalden met hun parachutes en Robocop-uitrusting niet meetelde. Niemand had de moeite genomen om erheen te gaan en de weg te plaveien, een markt te financieren of riolering aan te leggen. De wrakken van Russische tanks bleven langs de weg liggen – roestende hopen ijzer die na dertig jaar dezelfde okerkleur kregen als de aarde. Een Zweedse hulporganisatie had het opzetten van een eenvoudige kraamkliniek in de voormalige school gefinancierd en lokale vrouwen opgeleid tot vroedvrouw om te helpen bij bevallingen zonder complicaties. Voor de rest was alles hier geregeld door de parallelle Talibanstaat, van onderwijs tot veiligheid en rechtspraak volgens de sharia. Een van de grootste gebouwen in de streek, dat ooit eigendom was geweest van een gouverneur van Wardak, diende nu als gevangenis van de militante beweging. Daarom, én uit zelfbescherming, steunde iedereen in het dorp de Taliban.

De nieuwsgierige oude mannen van Changa, de vaders en

aanhangers van die Talibanjongens, zagen eruit als de stereotiepe Afghaan uit de *National Geographic*. Door hun tulband, een ingewikkelde rol van smetteloze stof, was de diameter van hun hoofd wel anderhalf keer zo groot. Ze droegen een enorme wollen *pato*, een soort omslagdoek in aardetinten die elegant rond hun schouders en hals was gedrapeerd. Buiten in de bitterkoude bergwind trokken ze hun pato over hun hoofd en wikkelden hem als een masker over hun neus en mond en onder hun kin, zodat alleen nog hun uilachtige barnsteenkleurige ogen te zien waren. Sommige tieners namen deze stijl over en trokken een lijntje kohl om hun ogen om ze extra te benadrukken. Ze waren bijeengekomen om mij te begroeten en nodigden me uit om te komen eten in de mooiste kamer van hun huis, verwarmd door de enige gaskachel van het gezin. Iedereen zat comfortabel op de dikke rode kussens die langs de wanden van de kamer lagen. De vrouwen waren elders, op een koudere plek in het huis, en wachtten tot het hun beurt was om van het voedsel te eten dat zij voor ons allemaal hadden bereid.

Voor een buitenstaander kon het lijken alsof er al honderden jaren niets was veranderd in Changa, alsof dit dorp niet was beroerd door de buitenwereld die oprukte naar de moderne tijd. Maar één detail verklapte de waarheid. Hoog aan de turquoise geverfde muur, versierd met roze en gele slingers, hing een foto van een jonge man met een dun snorretje en een zijscheiding in zijn haar. De foto was tientallen jaren geleden duidelijk door een beroepsfotograaf genomen, en Mohammed Jan, de man die zijn tulband dragende nakomelingen aanstaarde, droeg een pak en een stropdas. Toen de foto begin jaren zeventig werd genomen, was hij een jonge verkeersagent in Kabul die uit Changa was weggegaan om een nieuw leven op te bouwen in de hoofdstad. In Kabul was hij in de ban geraakt van linkse politieke ideeën en de belofte die ze inhielden van een progressief, democratisch

Afghanistan. Zodoende werd hij lid van de Khalq-partij (Democratische Volkspartij), een socialistische groep die vriendschappelijke relaties onderhield met de Sovjet-Unie. Hij trouwde, stichtte een gezin en had geen enkele reden om aan te nemen dat zijn leven en het hunne niet op dezelfde moderne voet zou voortgaan.

Maar in 1973 begon alles uiteen te vallen. Eerst werd koning Zahir Shah afgezet tijdens een staatsgreep onder leiding van zijn neef, luitenant-generaal Mohammed Daud Khan, die zijn verwant 'corrupt en zwak' noemde en zwoer om van het land een democratie te maken. Generaal Khan installeerde de Khalq-partij als regering en riep zichzelf uit tot president. De Sovjets maakten daar gebruik van en vergrootten hun politieke invloed. In 1978 pleegde een door Moskou gesteunde communistische factie haar eigen coup, vermoordde Khan en greep de macht. De nieuwe regering stond onder leiding van Nur Mohammed Taraki, een linkse schrijver en journalist die overtuigd was van de noodzaak van een bolsjewistische revolutie. Hij begon onmiddellijk privévermogens in beslag te nemen en die te herverdelen, waardoor de bourgeoisie ten onder ging, terwijl het land verviel tot anarchie. Binnen een jaar werd de splinternieuwe regering verscheurd door partijruzies, en in december 1979 stak het Sovjetleger de grens over en bereikte binnen enkele dagen Kabul. De Sovjets installeerden hun eigen marionettenregering, waarmee ze de aanzet gaven tot de tien jaar durende Sovjet-Afghaanse oorlog. Het verzet bestond uit religieuze mannen die zichzelf mujahideen – heilige strijders – noemden en het goddeloze communisme een gruwel vonden.

Mohammed Jan werd niet langer gezien als progressief; volgens de mujahideen was hij een verrader. Changa stond volledig achter het verzet van de mujahideen. Daarom koos Mohammed net als miljoenen andere Afghanen voor zelfbehoud. Hij deed

afstand van zijn westerse pak en stropdas, verhuisde zijn jonge gezin terug naar zijn dorp, ging werken als vrachtwagenchauffeur en werd aanhanger van de mujahideen-factie van Gulbuddin Hekmatyar, een wrede krijgsheer en fanatieke moslim.

In de veertig jaar sinds Mohammeds terugkeer naar Changa heeft er drie keer een regimewisseling plaatsgevonden in Afghanistan: van stromannen van de Sovjets naar een Talibantheocratie naar een internationaal gesteunde regering en uiteindelijk weer terug naar de Taliban. Voor dergelijke dorpjes waren de omwentelingen in Kabul van weinig betekenis. Ze hadden de mujahideen gesteund, en daarna de Taliban toen bleek dat die de machtigste factie waren. Toen de Taliban in 2001 uit Kabul en andere steden werden verdreven, trokken hun strijders zich terug op het platteland – in plaatsjes als Changa – en bleven ze het land besturen via een parallelle staat. Uiteindelijk werd in augustus 2021 die parallelle staat van de Taliban opnieuw Afghanistans reguliere regering.

De mannen in de kamer – sommigen waren zonen van Mohammed, anderen zijn broers – waren hoofdzakelijk blij dat de Taliban weer aan de macht waren. De vorige regering, die van president Ashraf Ghani, was tot op het bot corrupt geweest en had een groot deel van het buitenlandse geld dat was bedoeld om het leven van de gewone Afghanen te verbeteren in eigen zak gestoken. Nu hoefden de dorpelingen zich geen zorgen meer te maken over nachtelijke overvallen op hun huis of over buitenlandse soldaten die hun huis binnenstormden met hun vieze laarzen terwijl hun vrouwen en dochters thuis waren. Ze hoopten dat de nieuwe Talibanregering nu misschien wat geld zou besteden aan Changa.

Hoe het ook zij, in een land van ogenschijnlijke tegenstrijdigheden was deze foto aan de wand wel de allerkleinste paradox van allemaal: de meest gerespecteerde man in de familie voor eeuwig

gevangen in zijn mooie westerse pak, zijn ogen vol hoop op een Afghanistan waarin vrouwen gelijk konden zijn aan mannen. Ik heet Zarifa Ghafari. Ik ben een Afgaanse vrouw, geboren in 1994, toen de burgeroorlog in mijn land woedde, en ben opgegroeid tijdens het eerste Talibanregime. Ik werd volwassen in de periode na 2001, toen een zogenaamd democratische regering in het zadel werd gehouden door westerse legers, hulporganisaties en miljarden dollars. Als volwassen vrouw werd ik de eerste vrouwelijke burgemeester van de provincie Wardak, een machtscentrum van de Taliban ten westen van Kabul. In die hoedanigheid werd ik een van de meest vooraanstaande vrouwen in het land, en een uitgesproken tegenstander van de Taliban. Daarom hebben de militanten drie keer geprobeerd me te vermoorden, en toen dat niet lukte, hebben ze mijn vader gedood. Toen de Taliban het in augustus 2021 weer voor het zeggen kregen in Afghanistan moest ik noodgedwongen vluchten en vertrok ik aan boord van een van die chaotische evacuatievluchten van het vliegveld van Kabul naar een nieuw leven als vluchteling in Duitsland.

Een halfjaar later nam ik een besluit waardoor ik voor sommige landgenoten een held werd en voor andere een apologet: ik keerde terug naar Afghanistan en was vastbesloten de Taliban recht in de ogen te kijken. Sommige mensen vroegen hoe ik het deed, en waarom. In praktisch opzicht was het eenvoudig; ik ben immers nog steeds Afgaanse staatsburger. Ik nam het vliegtuig terug, net als iedereen. Emotioneel en fysiek was het zwaar. Na de machtsovername hadden de Taliban verscheidene vrouwelijke activisten gearresteerd en een heleboel regels ingesteld waardoor de vrijheid van vrouwen werd beknot. Ik was bang dat ze me zouden arresteren zodra ik bij de immigratiebalie mijn paspoort liet zien, of dat een verhitte jonge Talib bij een controlepost me zou herkennen en zijn woede niet kon bedwingen.

Bij wijze van veiligheidsgarantie verzekerde ik me van rugsteun van de Duitse regering en de toezegging van de leiders van de Taliban dat me niets zou overkomen in Afghanistan. Dat was voor andere Afgaanse activisten een reden om me ervan te beschuldigen dat ik het nieuwe regime legitimeerde. Maar ik ging niet naar Afghanistan om politieke redenen, noch was er sprake van bijeenkomsten of onderhandelingen met de Taliban. Ik ging er alleen naartoe om een bezoek te brengen aan het humanitaire project dat ik kort na mijn vlucht naar Duitsland had opgezet, en om mijn solidariteit te tonen met de vrouwen die nog in Afghanistan waren. Ik was heel bang geweest dat ik mijn land nooit meer zou terugzien. Nu ik er was kwam ik erachter dat de situatie in Afghanistan veel complexer was dan de simpele zwart-witnarratieven die erover werden verteld.

Als burgemeester van Wardak, van mei 2018 tot juni 2021, had ik nooit naar Changa kunnen gaan, zelfs al viel het op papier onder mijn verantwoordelijkheid. Het territorium van de Taliban begon op een dikke kilometer van mijn kantoor in de provinciehoofdstad Maidan Shahr, en als ik onderweg al had kunnen ontsnappen aan een hinderlaag, hadden ze me vast en zeker in het dorp gearresteerd. Tijdens mijn ambtsperiode zag ik hoe de Taliban het gezag van de overheid over Wardak stukje bij beetje uitholden, totdat de strijd uiteindelijk de stad zelf bereikte en ik me gedwongen zag een nieuwe overheidsbaan te accepteren in Kabul. Maar nu het hele land in handen van de Taliban was, kon ik vrij reizen en werd ik verwelkomd door de dorpsoudsten. Op een frisse ochtend, toen de eerste lentezon de sneeuw op de bergtoppen deed smelten, deelde ik hulppakketten uit en sprak ik met de dorpingen over hun financiële problemen. De dorpsoudsten nodigden me uit voor een gesprek in de ontmoetingsruimte van Changa. Het was de eerste keer dat iemand van hen over de lokale politiek had

zitten discussiëren met een vrouw. Opeengepakt in het kleine vertrek, onder de aan de wand opgehangen witte vlag van de Taliban, legden ze me uit waarom ze blij waren dat de oude regering weg was.

‘Nu is er geen oorlog, geen bloedvergieten,’ zei een man met een sneeuwwitte tulband. ‘Vroeger ging de hulp naar de mensen die relaties hadden met krijgsheren en machtige mensen. Nu komt er tenminste iets terecht bij degenen die het nodig hebben.’

Iemand anders, een man met een gezicht dat zo bruin en gerimpeld was als een walnoot, was het er niet mee eens. ‘Maar nu verdelen de Taliban de hulp onder hun eigen mensen,’ zei hij. ‘Hij gaat nog steeds niet naar de mensen die hem echt nodig hebben.’

Ik praatte een halfuur met deze mannen, die nog maar enkele maanden geleden zouden hebben gejuicht om mijn dood. Ik was niet beledigd of boos. Waarom dat niet zo was, was moeilijk uit te leggen. De aanslagen op mijn leven toen ik burgemeester was, waren niet tegen mij persoonlijk gericht. Het ging erom wat ik voor hen vertegenwoordigde: een waardeloze regering die niets had gedaan voor de gewone Afghanen, en een vorm van vrouwenemancipatie die in dorpen als Changa werd beschouwd als iets wat door het buitenland was opgelegd. Voor de Taliban zou het destijds een overwinning zijn geweest als ze mij hadden vermoord, een manier om de regering in Kabul eraan te herinneren dat zij nog steeds de baas waren in regio's als Wardak. Maar nu de Taliban hadden gezegevierd, hadden ze geen reden meer om mij te vermoorden. In feite kwam het hun nu beter uit om mij te beschermen. De Taliban snakten wanhopig naar internationale erkenning, en naar de financiële steun die daarmee gepaard zou gaan. Daarom startten ze in februari 2022 een publicrelationscampagne om de wereld ervan te overtuigen dat zij anders waren dan de groep die in de jaren negentig over

Afghanistan had geregeerd, de groep die tv en muziek had verboden en vrouwen had gereduceerd tot wandelende schimmen in blauwe boerka's.

Tijdens de bijeenkomst met de dorpsoudsten was ik vrijwel voortdurend zelf aan het woord. Deze mannen, van wie de meesten nooit acht zouden slaan op de mening van hun vrouwen, zussen of dochters, luisterden geboeid. Spreken in het openbaar is me altijd goed afgegaan. Zelfs wanneer ik omval van vermoeidheid kan ik een knop omzetten voor een interviewer of publiek. Het is een vaardigheid die ik als kind ben gaan perfectioneren, toen ik besepte hoe doeltreffend ze was. Ze kwam me net zo goed van pas wanneer ik op chique conferenties met wereldleiders sprak als tijdens bijeenkomsten met ongeletterde Afghaanse mannen in een bescheiden lemen hut.

‘Ik vraag – nee, ik smeed u om uw dochters naar school te laten gaan. Als de school hier wordt herbouwd als een middelbare school moet u hun toestaan om tot de twaalfde klas onderwijs te volgen,’ zei ik. ‘Als u zich wilt bevrijden uit deze ellendige situatie, laat dan uw kinderen, en vooral uw dochters, onderwijs volgen. Als u investeert in de opleiding van uw zoon, zal hij u geld brengen. Maar als u investeert in de opleiding van uw dochter, zal ze haar eigen kinderen onderwijzen als ze moeder wordt, en daarna haar kleinkinderen. Wanneer u één vrouw opleidt redt u tien generaties.’

De mannen – ongeletterd, maar wijs – knikten ernstig, en na afloop bedankten ze me uitgebreid voor mijn komst. Een voor een schudden ze me de hand en liepen ze na elkaar het vertrek uit. Ze hoopten allemaal dat ik iets kon veranderen in Changa, en waren blij dat een politicus, al was het een voormalige, de moeite had genomen om de moeilijke reis naar hun dorp te maken. Ze waren allemaal onder de indruk van mij en van het pad dat ik voor mezelf had gekozen. Maar als je hun had gevraagd of ze wilden

dat hun dochter iets dergelijks zou doen, hadden ze unaniem geantwoord: ‘Natuurlijk niet. Dit is Afghanistan.’

De vrouwen van Changa wilden over kinderen praten, vooral over het aantal kinderen dat ieder van hen had. In een dorp waar vrouwen amper hun huis uit mogen, waar maar weinig vrouwen naar school zijn gegaan en zelfs die zelden meer dan basisonderwijs hebben gehad, is het aantal kinderen dat ze baren de enige manier om respect te vergaren. Mahdia wist niet hoe oud ze was, ze kon er alleen naar raden. Ze was op haar dertiende getrouwd en had sindsdien elk jaar een kind gekregen – twintig in totaal, van wie er zestien nog in leven waren; daarom vermoedde ze dat ze halverwege de dertig was. Ze zag er verbazingwekkend goed uit; ze had een gladde donkere huid, hoge jukbeenderen en een fonkeling in haar jeugdige ogen, die prachtig werd geaccentueerd door het rood van haar fraai versierde hoofddoek en de *sheen khal*, een blauw stipje dat sommige Afghanen op hun voorhoofd laten tatoeëren om het boze oog af te weren. Ze zei dat ze zich gezegend voelde.

‘Dit is nu eenmaal ons leven,’ antwoordde Mahdia toen ik haar vroeg hoe ze dit bestaan kon verdragen. ‘We hebben nooit iets anders gezien. Het is gewoon zo.’

Het deed me pijn om deze woorden te horen van een van mijn landgenotes. Ik was hier niet om politieke redenen naartoe gegaan en ook niet om mezelf te promoten, maar om te zien wat ik van mijn land kon redden nu de Taliban er weer de scepter zwaaiden. Via mijn humanitaire stichting, Assistance and Promotion for Afghan Women, had ik in Kabul een opleidingscentrum voor vrouwen en een instelling voor zwangerschapszorg geopend. Juist hier, in dorpen zoals Changa, had ik echter de kans een echte verandering in gang te zetten. Ik vroeg de jongere, ongehuwde vrouwen om het vertrek te verlaten. Ik wilde vrijuit spreken, maar

de oudere vrouwen zouden het me niet in dank afnemen als ik taboeonderwerpen zou aansnijden in het bijzijn van hun dochters. Zodra we alleen waren begon ik over hun recht, en hun verantwoordelijkheid, om hun kindertal te beperken.

‘Het is normaal om één, twee of drie kinderen te hebben,’ vertelde ik. ‘Maar bij elke geboorte van een kind verlies je een enorme hoeveelheid energie. Misschien kost het je zelfs een paar jaar van je leven. En als het kind een dochter is, komt je man op een dag thuis met de boodschap dat hij een echtgenoot voor haar heeft gevonden. En net zoals jij heeft ze daar niets over te zeggen.’

Het leven van de mannen in Changa was zwaar, maar voor de vrouwen was het werkelijk meedogenloos. De meeste mannen stonden niet toe dat hun vrouw door een mannelijke arts werd gezien, zelfs niet als haar leven in gevaar was tijdens een bevalling. En als ze het wel goedvonden, dan wachtte hun voor een bezoek aan de dokter een urenlange reis over hobbelige bergwegen achter op een motor, omdat maar weinig mensen een auto hadden. Er waren slechts weinig vrouwen in het land die voldoende onderwijs hadden genoten om te worden opgeleid tot vakbekwame zorgmedewerkers. De meeste baby’s worden thuis geboren, maar niettemin hebben Afghaanse vrouwen een van de hoogste vruchtbaarheidscijfers ter wereld, en doorgaans bepaalt de man hoeveel kinderen zijn vrouw krijgt. Zoals in veel islamitische landen worden kinderen beschouwd als een teken van viriliteit en iets om trots op te zijn: hoe meer kinderen een man heeft, hoe beter. In feite zijn er de afgelopen veertig jaar in Afghanistan meer vrouwen en kinderen overleden tijdens een zwangerschap of bevalling dan door kogels en bommen. Ongeveer een op de tien vrouwen en een op de twintig baby’s sterven tijdens de bevalling.

Maar een conservatieve samenleving kan slechts geleidelijk veranderen, in de loop van generaties.

‘Luister,’ zei ik tegen de vrouwen. ‘Mijn moeder had acht kinderen, maar ik wil er hooguit twee hebben, en zij zullen straks hun eigen mening over deze kwestie hebben.’

Ik vertelde hoe ons gezin tijdens mijn jeugd had geworsteld, dat we ’s avonds soms alleen wat kale rijst te eten hadden. Ik beschreef hoe de situatie van ons gezin veranderde toen mijn moeder weer kon gaan werken, dat dit ons uit de overlevingsstand haalde en we konden gaan denken aan een betere toekomst. Ik sprak over de moord op mijn vader en over de moeilijkheden waar we nu als vluchtelingen tegenaan liepen. Toen ze zagen dat ik niet zomaar een of andere rijke vrouw was, die misschien was opgeleid in het buitenland en nu de Afghanen kwam vertellen hoe ze moesten leven, begonnen ze me te vertrouwen. De vrouwen kwamen beetje bij beetje los en verscholen zich niet langer achter het voorwendsel dat ze gelukkig waren met alles wat het leven in Changa hun had toebedeeld. Tegen het einde van ons gesprek liepen de tranen over Mahdia’s wangen.

Voordat ik de volgende ochtend weer naar Kabul vertrok ontbeet ik met diezelfde vrouwen en hun dochters. We zaten langs de wanden van de kamer die de vorige avond zo leeg en koud op me was overgekomen; nu stond de vloer vol schotels met jam, eieren en kaas. De ochtendzon bescheen een landschap van met sneeuw bedekte bergen en viel door het raam naar binnen. Het was een vrolijk maal met druk gebabbel. De vrouwen wensten me alle goeds voor mijn eigen huwelijk en zeiden dat ze ervoor zouden bidden dat ik snel naar Changa terugkwam.

‘We zijn zo trots op je, zo blij dat je hier bent,’ zei een van hen. ‘Ik hoop dat ik mijn dochter kan opvoeden tot iemand zoals jij.’

Al had ik alleen maar die ene vrouw op andere gedachten kunnen brengen, dan was mijn lange reis naar Changa de moeite waard geweest.